

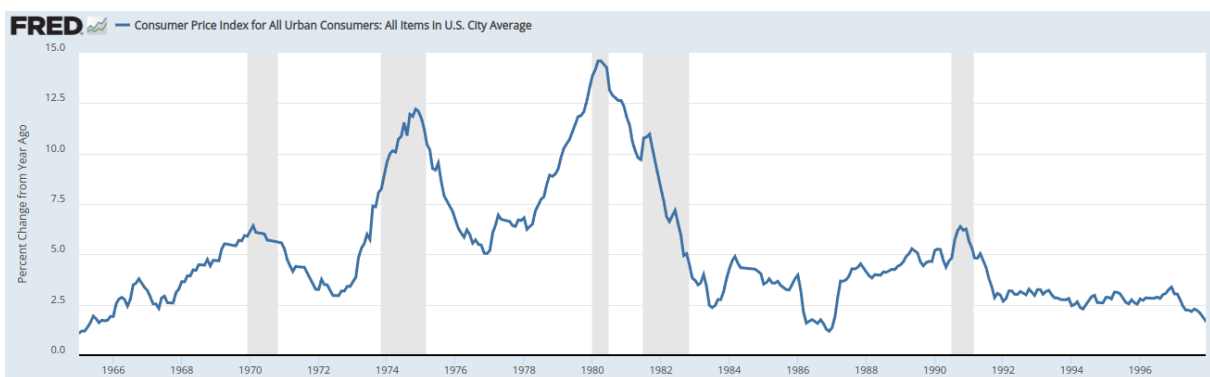
Czy inflacja z lat 70. w USA była spowodowana brakiem ropy?

Autor: **Przemysław Rapka**

Wprowadzenie

Globalna inflacja, która trwa(ła?) od 2021 roku sprawiła, że ludzie na nowo zainteresowali się tematyką inflacji z lat 70. rozpoczynając ponowne dyskusje w tym temacie. Część ekonomistów upatruje przyczyn inflacji sprzed lat w upadku [systemu z Bretton Woods](#), ekspansji monetarnej i nadmiernie pobudzonych przez państwo wydatkach nominalnych. Ceny dostosowywały się do tych zmian, a ten proces dostosowań wszystkich cen w gospodarce określamy mianem inflacji.

Inna grupa ekonomistów przyczyn owej inflacji upatruje m. in. w problemach na rynku ropy (ale również z powodu wzrostu cen żywności, czy różnych zdarzeń politycznych, jak np. powstanie OPEC, czy problemy na bliskim wschodzie). [Wojna Yom Kippur](#) oraz [rewolucja w Iranie](#) miały doprowadzić do problemów na rynku ropy, ponieważ z ich powodu miała spaść produkcja i eksport tego surowca z krajów arabskich. Miało przełożyć się to na wzrost cen i spadek dostępności, a to miało doprowadzić do inflacji w Stanach Zjednoczonych.

Wykres 1. Inflacja w Stanach Zjednoczonych, 1965-1997.

Źródło: fred.stlouisfed.org

Pojawia się jednak pewien problem z wytłumaczeniem problemów na globalnym rynku ropy — globalna produkcja rosła, do końca lat 70. i zaczęła spadać na początku lat 80., razem z inflacją. Natomiast w Stanach

Zjednoczonych wielkość wydobycia ropy spadła nieznacznie w latach 70., a import ropy utrzymywał się przez ten okres na relatywnie wysokim (dla USA) poziomie.

W jaki sposób problemy na rynku ropy miały doprowadzić do inflacji?

Ponieważ krytykowany jest pogląd, wedle którego to zmiany w cenach ropy doprowadziły do inflacji w tamtym czasie, trzeba wcześniej przedstawić mechanizm, względem którego zmiany cen miały do tego doprowadzić.

Inflację z lat 70. w Stanach Zjednoczonych zazwyczaj dzieli się, pod kątem przyczyn, na dwa okresy. Pierwsza fala inflacji, której szczyt przypadł na koniec 1974 roku, miała być spowodowana według Alana Blindera trzema czynnikami: 1) dodatnim szokiem cen żywności; 2) dodatnim szokiem cen ropy; oraz 3) zniesieniem kontroli cen przez Richarda Nixona¹.

Na początku lat 70. powstał kartel OPEC, który miał na celu koordynowanie produkcji i wyceny ropy z krajów jej pochodzenia. OPEC w związku z wojną Yom Kippur nałożył embargo na eksport ropy do krajów, które wspierały Izrael w tym konflikcie. Embargo to zostało na Stany Zjednoczone nałożone w październiku, ale zostało zniesione w marcu 1974 roku². Embargo to miało ograniczyć dostawy ropy do USA, które wtedy importowało coraz więcej ropy z zagranicy. To z kolei miało doprowadzić do niedoborów ropy i ostatecznie do wybuchu inflacji.

Problemy na rynku ropy ponownie miały wystąpić w 1979 roku, gdy w styczniu 1979 roku rewolucjoniści [obalili szacha Iranu](#). Niepokoje oraz aktywność polityczna pracowników sektora wydobywczego sprawiły, że produkcja ropy w Iranie spadła o 2,5 milionów baryłek ropy dziennie. Ten poważny spadek podaży miał odpowiadać przynajmniej za część drugiej fali inflacji z lat 70, której szczyt przypadł na marzec 1980 roku.

Z tych powodów, cena ropy miała zwiększyć się w latach 70. 11-krotnie, a wzrost cen ropy musiał znaleźć odzwierciedlenie w cenach dóbr finalnych³. Tak

¹ W tym tekście skupiam się tylko na ropie, ale to nie znaczy, że inne czynniki nie mogły mieć znaczenia. Jednak aby należycie przyjrzeć się również zmianom cen żywności oraz polityce kontroli cen i ich roli, trzeba na to poświęcić osobne prace. Alan Blinder, *The Anatomy of Double-Digit Inflation in the 1970s* [w:] *Inflation. Causes and Effects*, red. Robert E. Hall, The University of Chicago Press, Chicago i Londyn 1982, s. 263.

² Office of the Historian, *Oil Embargo, 1973-1974*.

<https://history.state.gov/milestones/1969-1976/oil-embargo>

³ Warto zwrócić uwagę, że cena ropy w latach 2000-08 wzrosła około 5-krotnie, ale inflacja z 2008 roku była krótkotrwała, a jej szczyt wynosił 5,5%. Potem, inflacja ta

więc wzrost ceny ropy jest naprawdę wysoki i może faktycznie narracja mówiąca o cenach ropy jako przyczynie inflacji z lat siedemdziesiątych jest sensowna?

Zanim jednak stwierdzimy, że to problemy na rynku ropy odpowiadają za interesujący nas burzliwy epizod gospodarczy, warto zobaczyć zmiany dostępności ropy w Stanach Zjednoczonych.

Jak zmieniała się dostępność ropy w Stanach Zjednoczonych?

Wspomniałem wcześniej, że w okresie, gdy inflacja wzrastała, rosła również produkcja ropy na świecie, a gdy inflacja spadała, to spadała również globalna produkcja ropy. Można to zauważyć, gdy porównamy ze sobą wykresy 1 i 2. Wyraźnie widać, że produkcja ropy rosła przez lata 70. i w 1980 roku na świecie wydobywanow przeliczeniu na terawatogodziny 37% więcej ropy niż w 1970 roku.

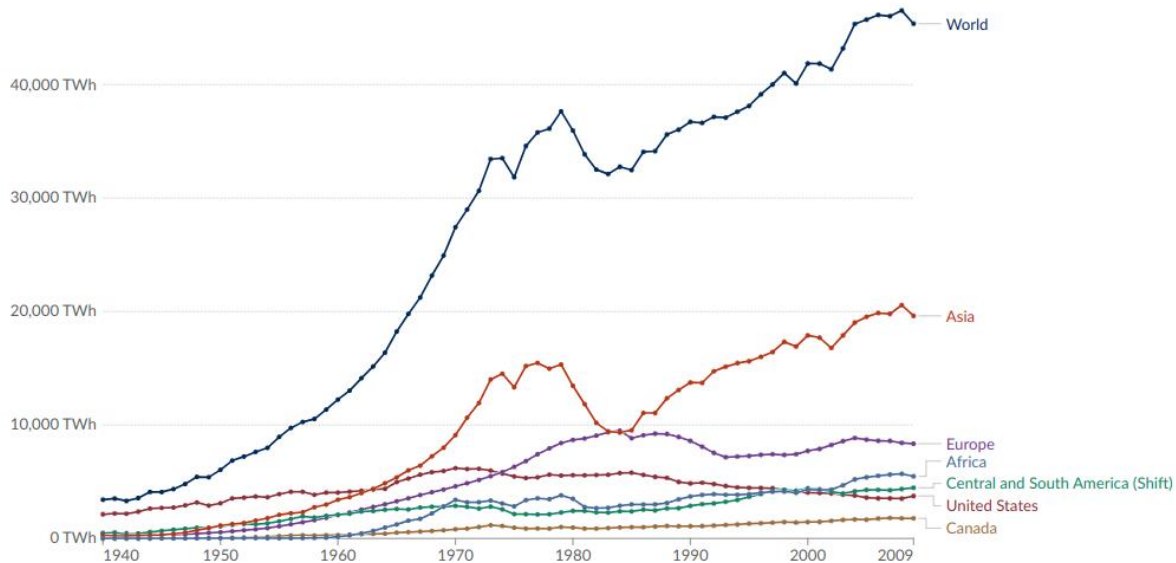
Oil production

Measured in terawatt-hours.

Table | Map | Chart

Settings

Wykres 2. Produkcja ropy globalna, i na poszczególnych kontynentach (bez Australii; Ameryka Północna podzielona na Kanadę i Stany Zjednoczone).

Źródło: ourworldindata.org

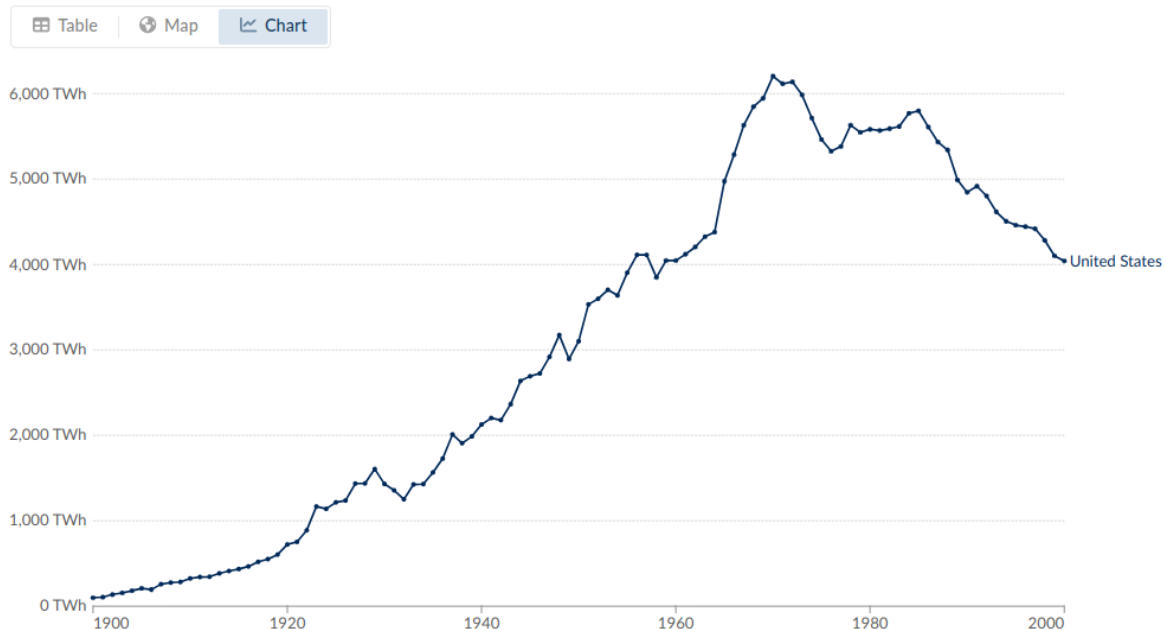
Aby sprawdzić zmiany dostępności ropy w Stanach Zjednoczonych, należy przyjrzeć się bliżej zmianom jej produkcji w tym kraju — w końcu to nas interesuje. Jak widać na wykresie 3, w latach 70. spadało jej wydobywanie. W 1976

gwałtownie spadła i bankierzy centralni martwili się wręcz jej zbyt niskim poziomem. Brzmi to komicznie, biorąc pod uwagę ostatnią inflację.

roku roczne wydobycie było niższe o 878 terawatogodzin (czyli o 14%) niż w 1970 roku. To oznacza, że w 1976 roku wydobyto w USA o prawie 517 milionów baryłek ropy mniej, niż w 1970 roku. Jednak to nie oznacza, że dostępność ropy w USA spadła.

Oil production

Measured in terawatt-hours.

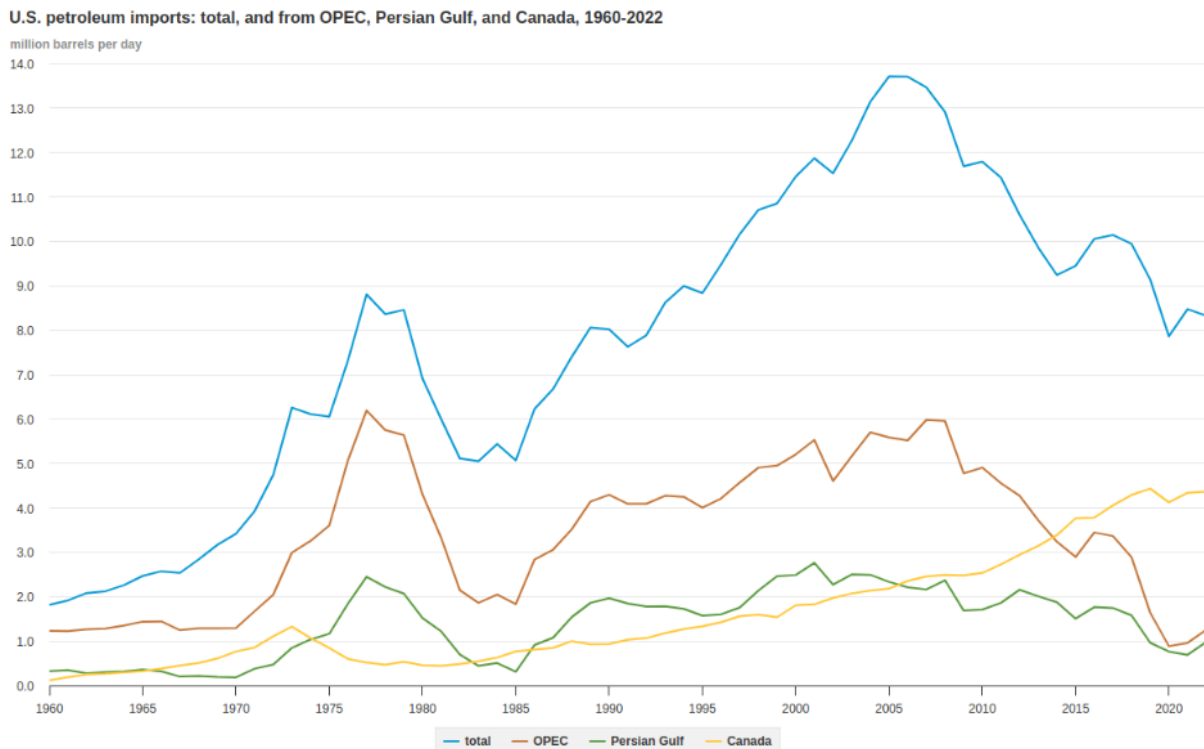
Wykres 3. Wydobycie ropy w USA w latach 1900-2000.

Źródło: ourworldindata.org

Stany Zjednoczone importowały ponadto dużo ropy (w tym od państw OPEC). Wielkość importu rosła (z wyjątkiem lat 1973-1975) do roku 1977. Następnie w 1978 i 1979 nastąpiły nieznaczne spadki importu ropy w stosunku do 1977 roku. W latach 1977-1979 Stany Zjednoczone importowały odpowiednio 8,81 milionów, 8,36 milionów i 8,46 milionów baryłek ropy dziennie. Od 1980 roku te spadki importu, w porównaniu do wspomnianych wcześniej okresów, były znacznie większe.

W 1970 roku USA importowało 3,42 miliony baryłek ropy dziennie, natomiast w latach 1973-1975 USA importowało odpowiednio 6,26 milionów, 6,11 milionów i 6,06 milionów baryłek ropy dziennie. Co ciekawe, Stany Zjednoczone importowały w 1975 mniej ropy, niż w 1974, chociaż embargo skończyło się w marcu 1974. Tak więc embargo OPEC na USA z okresu 10.1973-03.1974 nie doprowadziły do ograniczenia importu przez USA w 1975 roku, jak widać na wykresie 4 poniżej.

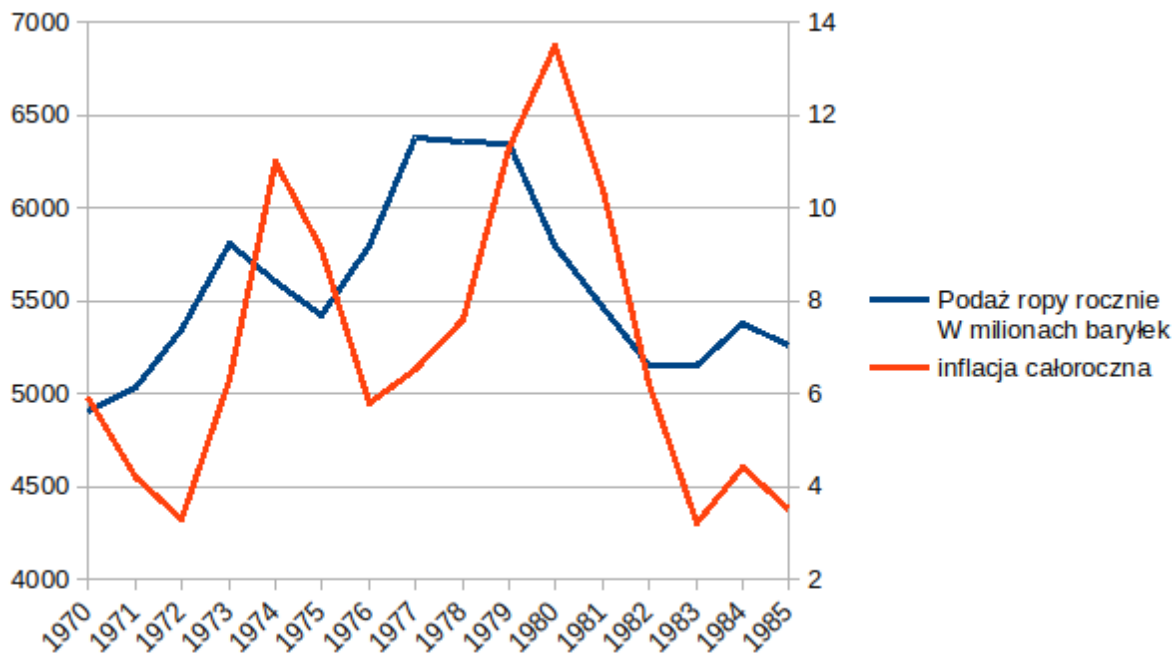
Co więcej, rewolucja w Iranie wybuchła dopiero w styczniu 1979 roku, a Stany Zjednoczone zaczęły ograniczać import ropy już w 1978 roku (przypomnę, że w 1979 importowano nieznacznie więcej ropy niż w 1978).

Wykres 4. Import ropy Stanów Zjednoczonych z krajów OPEC, Zatoki Perskiej i Kanady w latach 1960-2022.

Źródło: eia.gov

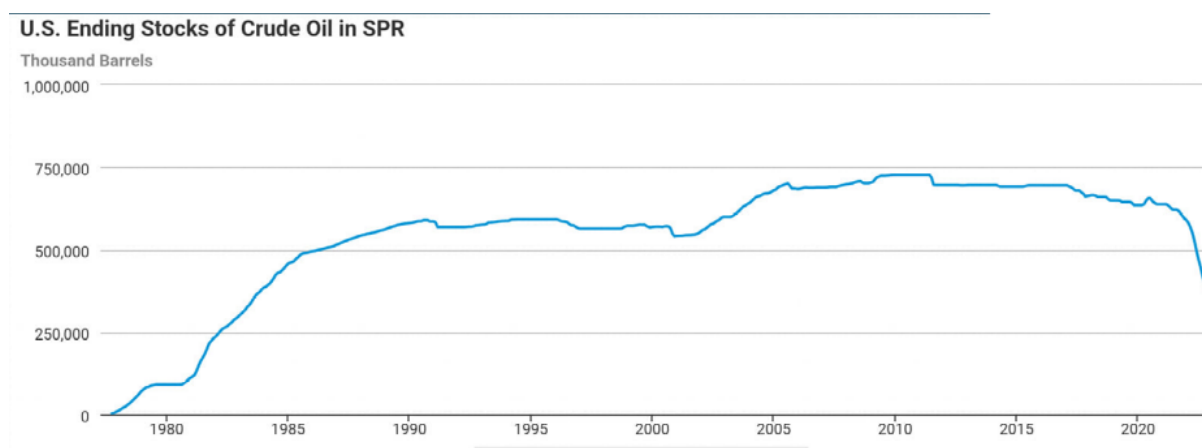
Warto również porównać zmianę importu ropy przez USA ze zmianami produkcji ropy w USA. Podaż ropy rosła w latach 70. za wyjątkiem okresu 1973-75, kiedy to podaż ropy spadła o prawie 400 milionów baryłek, co widać na wykresie 5 zamieszczonym poniżej. Jednak spadek podaży ropy wynikał głównie ze spadku wydobycia ropy w Stanach Zjednoczonych. Import spadł w tych latach w niewielkim stopniu. Jednak temu spadkowi ropy nie towarzyszył nieprzerwany wzrost inflacji. Szczyt pierwszej fali inflacji z lat 70. miał miejsce w październiku 1974 roku. Inflacja spadała od 10.1974 do końca 1976 roku. Czyli w 1975 roku spadkowi podaży ropy towarzyszył spadek inflacji. Potem podaż ropy w USA rośnie, a temu wzrostowi podaży towarzyszyła druga fala inflacji. Z tego powodu trudno jest wytłumaczyć inflację w Stanach Zjednoczonych niedostępnością ropy, kiedy zmniejszeniu się podaży potrafi towarzyszyć spadek inflacji, a wzrostowi podaży towarzyszy wzrost inflacji.

Wykres 5. Podaż ropy w Stanach Zjednoczonych w milionach baryłek ropy rocznie i inflacja całoroczna w latach 1970-1985.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ourworldindata.org oraz eia.gov

Należy wspomnieć o tym, że w latach 70. Stany Zjednoczone rozpoczęły budowę swoich rezerw strategicznych ropy ([pierwsze zapasy zaczęto gromadzić w 1977 roku](#)), jak również rosły jej całkowite rezerwy w gospodarce, co pokazują dwa kolejne wykresy (6 i 7).

Wykres 6. Strategiczne rezerwy ropy w Stanach Zjednoczonych od drugiej połowy lat 70. do dziś.

Źródło: eia.gov

Wykres 7. Całkowite zapasy ropy w Stanach Zjednoczonych od 1982 roku.

Źródło: eia.gov

Dlaczego te dane mają znaczenie?

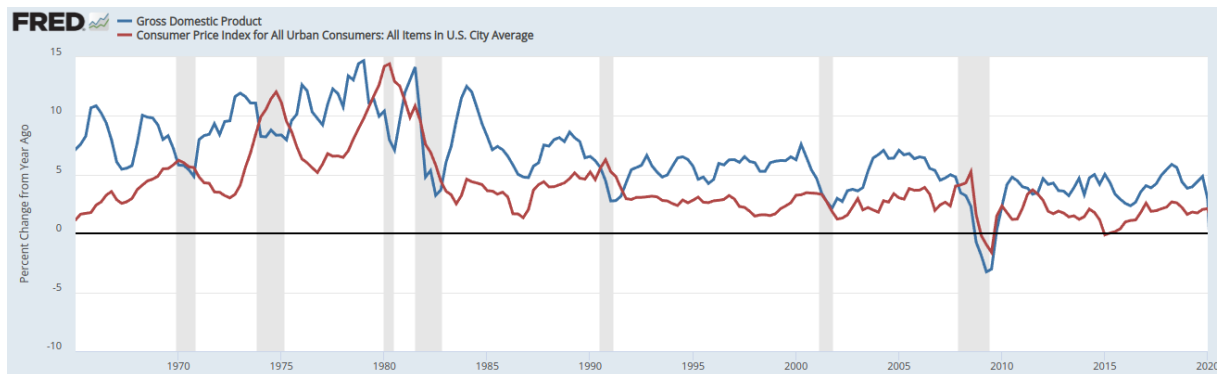
Ponieważ dostępność ropy w Stanach Zjednoczonych rosła razem z zapotrzebowaniem na nią, a spadała wtedy, gdy zmniejszała się inflacja. Więc spadek dostępności ropy nie mógł odpowiadać za całość inflacji z lat 70., ponieważ... w tamtej dekadzie dostępność ropy rosła. Natomiast gdy dostępność ropy spadała w latach 80., towarzyszył temu spadek inflacji. To są kłopotliwe dane dla tezy, że to niedostępność ropy doprowadziła do inflacji 50 lat temu.

To co spowodowało inflację?

Jeśli przeanalizujemy dane, to widoczny staje się problem z narracją mówiącą, że to spadek dostępności ropy odpowiada za inflację w Stanach Zjednoczonych w 1970 roku. Dostępność ropy rosła zarówno na świecie, jak i w Stanach Zjednoczonych. Tak więc to nie spadek dostępności ropy odpowiadał za wzrost jej cen. A z tego powodu lepiej szukać przyczyn wzrostu cen ropy po stronie popytu, a nie jej podaży.

Przyczyna inflacji w Stanach Zjednoczonych była zupełnie inna — chaos monetarny i dewaluacja dolara po upadku systemu z Bretton Woods oraz bardzo wysoka dynamika wydatków nominalnych, która utrzymywała się przez długi czas. Najprawdopodobniej właśnie te czynniki przyczyniły się istotnie do wzrostu

ceny ropy w latach 70. Jak widać na wykresie 8 poniżej, spadkowi wydatków nominalnych towarzyszył spadek inflacji.

Wykres 8. Dynamika nominalnego PKB (niebieska linia) i inflacja (czerwona linia) w Stanach Zjednoczonych w latach 1965-2019.

Źródło: fred.stlouisfed.org

Dlatego dominujące wyjaśnienie dotyczące inflacji z lat 70., które zwraca uwagę na upadek ładu monetarnego, kreację pieniądza oraz nadmierne stymulowanie gospodarki, jest lepsze, niż szoki cenowe na rynku ropy. Jednak ich omówienie wymaga osobnego artykułu.